

BioinfoRmatyka nowotworów

Ewa Szczurek

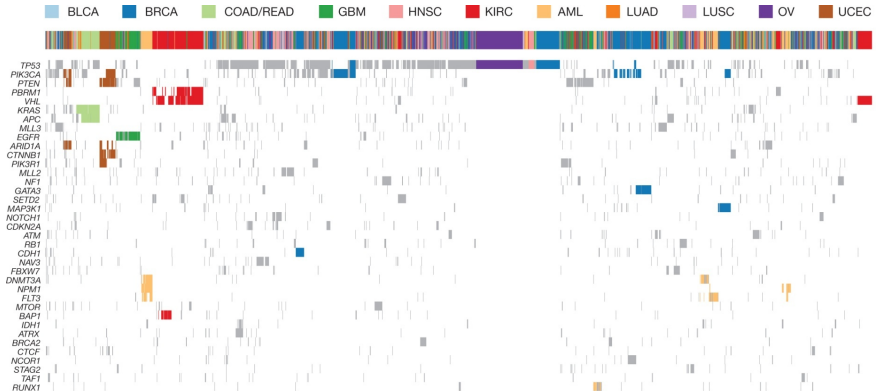
Universytet Warszawski

28 września 2017

Rak to choroba genomu

- ❶ Dane o mutacjach w genomach komórek nowotworowych
  - Genomy komórek rakowych noszą liczne mutacje genów
  - Rak "wyłącza" bądź "aktywuje" geny
  - Komórki tracą/zyskują nową funkcjonalność
- ❷ Dane z experimentów perturbacyjnych RNA interference (RNAi)
  - pozwalają naukowcom "wyłączyć" geny w liniach komórkowych w laboratorium

Dzũngła danych: mutacje genów w genomach rakowych

C Kandoth *et al. Nature*, (2013)

Jak znaleźć drogę w tej dżungli danych?

- ❶ W jaki sposób wyłączanie genów zmienia funkcjonalność szlaków sygnalizacyjnych w raku?
  - Mutacje genów z tego samego szlaku wykluczają się wzajemnie.^{1,2}
  - Modelowanie szlaków sygnalizacyjnych z danych perturbacji RNAi³
- ❷ Które mutacje możemy wykorzystać w terapii raka?
  - Syntetycznie letalni partnerzy genów zmutowanych^{4,5}

---

¹ Szczurek & Beerenwinkel, *PLoS Comput. Biol.*, 2014

² Constantinescu et al. *Bioinformatics*, 2015

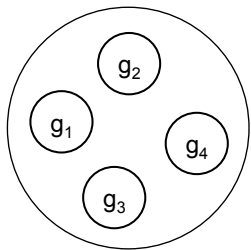
³ Szczurek & Beerenwinkel, *Bioinformatics*, 2016

⁴ Szczurek et al. *Int J Cancer*, 2013

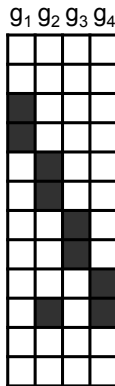
⁵ Matlak & Szczurek, *PLoS Comput. Biol.*, 2017

Wzorzec wzajemnego wykluczania się mutacji w raku a szlaki sygnałacyjne

Cancer pathway

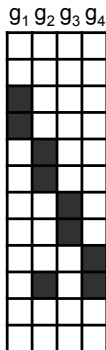

Mutually exclusive pattern

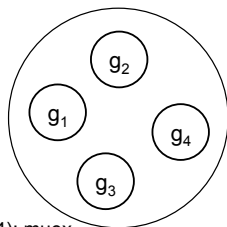

Wzorzec wzajemnego wykluczania się mutacji w raku a szlaki sygnalizacyjne

Mutually exclusive pattern

Cancer pathway hypothesis

Vandin *et al.*, (2014)

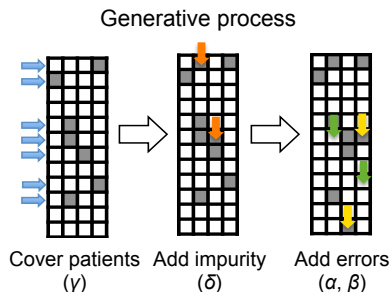
Kim *et al.*, (2015)

Szczurek & Beerenwinkel (2014): muex

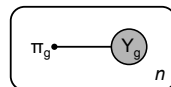
Constantinescu *et al.* (2015): TIMEx

Cristea *et al.* (2016)

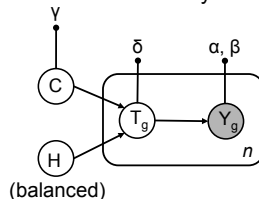
Test ilorazu wiarygodności wykluczania się genów.

Null: Independence model

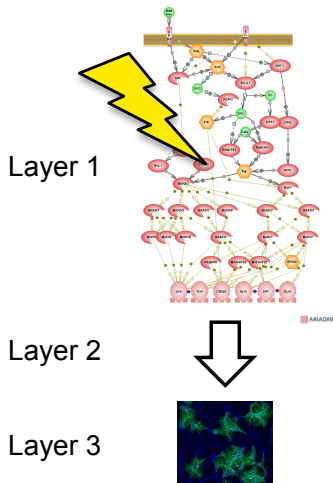

Mutual exclusivity model

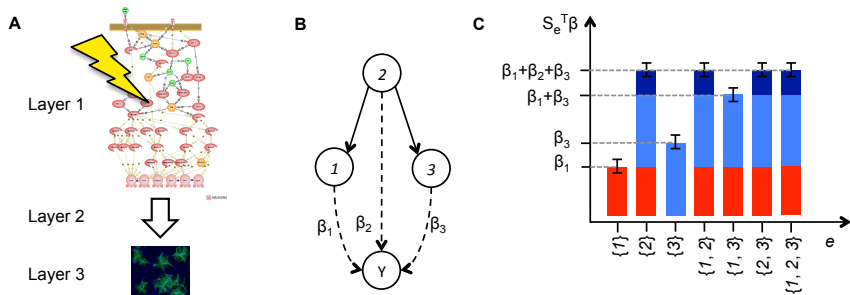
- Estymacja parametrów: algorytm expectation maximization
- Implementacja: Paczka R *muex*

Co eksperymety RNAi mogą powiedzieć o szlakach sygnalizacyjnych

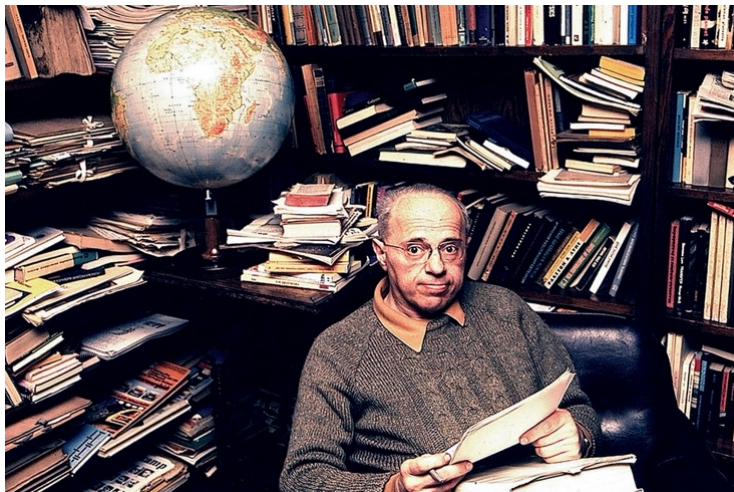

Linear effects models

- Algorytmy przeszukiwania przestrzeni struktury modeli
- Inferencja modelu: regresja bayesowska
- Implementacja: Paczka R *lem*

Linear effects models (paczka R *lme*)

Jak znaleźć drogę w tej dżungli danych?

- ② Które mutacje możemy wykorzystać w terapii raka?
  - Syntetycznie letalni partnerzy genów zmutowanych ^{4,5}

---

4 Szczurek *et al.* *Int J Cancer*, 2013

5 Matlak & Szczurek, *PLoS Comput. Biol.*, 2017

Odziaływanie genów

- Dla dwóch genów, ich genotyp to binarna para $g \in \{0, 1\}^2$, określająca który z genów jest zmutowany.
- Możliwe genotypy: 00, 10, 01, 11
- Fitness Δ_g - miara sukcesu reprodukcyjnego i przeżycia komórki/organizmu o genotypie g

Oddziaływanie genów

- Dla dwóch genów, ich genotyp to binarna para $g \in \{0, 1\}^2$, określająca który z genów jest zmutowany.
- Możliwe genotypy: 00, 10, 01, 11
- Fitness Δ_g - miara sukcesu reprodukcyjnego i przeżycia komórki/organizmu o genotypie g

Oddziaływanie genów

Zachodzi, gdy efekty właściwy i oczekiwany jednoczesnej mutacji genów są różne: $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} \neq \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$

Oddziaływanie genów

- Dla dwóch genów, ich genotyp to binarna para $g \in \{0, 1\}^2$, określająca który z genów jest zmutowany.
- Możliwe genotypy: 00, 10, 01, 11
- Fitness Δ_g - miara sukcesu reprodukcyjnego i przeżycia komórki/organizmu o genotypie g

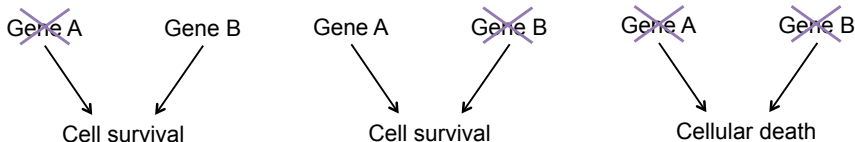
Oddziaływanie genów

Zachodzi, gdy efekty właściwy i oczekiwany jednoczesnej mutacji genów są różne: $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} \neq \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$

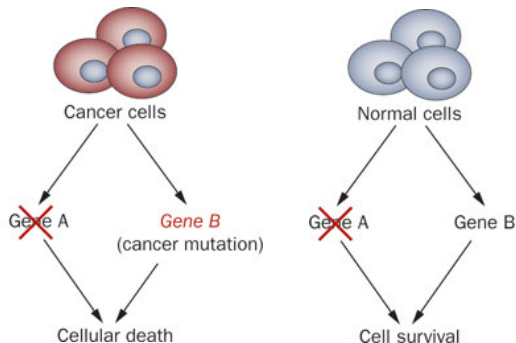
Syntetyczna letalność: szczególny przypadek oddziaływania genów

Zachodzi, gdy $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} < \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$.

Syntetyczna letalność: szczególny przypadek oddziaływania genów

Wykorzystanie syntetycznej letalności w terapii nowotworów

- Eksperymentalnie nie jesteśmy w stanie zbadać
  - wszystkich możliwych par genów: $\sim 200M$
  - tych par genów, dla których istnieją celujące w nie leki: $\sim 500K$
- Potrzebne są metody analizy danych, wyszukujące pary genów będące obiecującymi kandydatami do syntetycznej letalności!

Uogólnienie oddziaływań genów

Oddziaływanie pary genów

Zachodzi, gdy efekty właściwy i oczekiwany jednoczesnej mutacji genów są różne: $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} \neq \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$, gdzie Δ_g to fitness dla genotypu $g \in \{0, 1\}^2$.

Uogólnienie oddziaływań genów

Oddziaływanie pary genów

Zachodzi, gdy efekty właściwy i oczekiwany jednoczesnej mutacji genów są różne: $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} \neq \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$, gdzie Δ_g to fitness dla genotypu $g \in \{0, 1\}^2$.

Oddziaływanie trójki genów

Zachodzi, gdy $\Delta_{g_0} \cdot \Delta_{g_3} \neq \Delta_{g_1} \cdot \Delta_{g_2}$, gdzie $g_0 + g_3 - g_1 - g_2 = 0$, a Δ_{g_i} to fitness dla genotypu $g_i \in \{0, 1\}^3$.

Uogólnienie oddziaływań genów

Oddziaływanie pary genów

Zachodzi, gdy efekty właściwy i oczekiwany jednoczesnej mutacji genów są różne: $\Delta_{00} \cdot \Delta_{11} \neq \Delta_{01} \cdot \Delta_{10}$, gdzie Δ_g to fitness dla genotypu $g \in \{0, 1\}^2$.

Oddziaływanie trójki genów

Zachodzi, gdy $\Delta_{g_0} \cdot \Delta_{g_3} \neq \Delta_{g_1} \cdot \Delta_{g_2}$, gdzie $g_0 + g_3 - g_1 - g_2 = 0$, a Δ_{g_i} to fitness dla genotypu $g_i \in \{0, 1\}^3$.

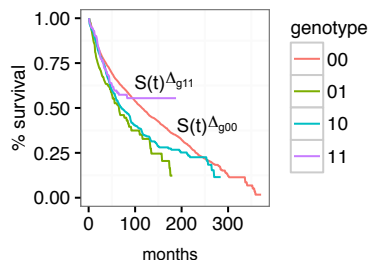
Przykład: syntetyczna letalność warunkowana brakiem mutacji w trzecim genie (biomarker)

Zachodzi, gdy $\Delta_{000} \cdot \Delta_{110} < \Delta_{100} \cdot \Delta_{010}$.

Model oparty o *alternatywy Lehmana*

- $S(t)$ funkcja przeżycia u zdrowych,
- $S_g(t) = S(t)^{\Delta_g}$ -funkcja przeżycia dla pacjenta, którego komórki nowotworowe mają fitness Δ_g i genotyp g
- Ponieważ $S(t) \in [0, 1]$, im większy fitness nowotworu Δ_g , tym niższe przeżycie pacjenta $S_g(t)$.
- Dla dwóch nieoddziałujących genów oczekujemy

$$\left(G(t)^{\Delta_{g00}}\right)^{\Delta_{g11}} = \left(G(t)^{\Delta_{g01}}\right)^{\Delta_{g10}}$$

Wykres Kaplana-Meiera dla praj syntetycznie letalnej

BRCA1-PARP1 i różnych genotypów

Test ilorazu wiarygodności dla oddziaływań genów przy

- hipotezie zerowej: brak oddziaływania $\Delta_{g_0} \Delta_{g_3} = \Delta_{g_1} \Delta_{g_2}$
- hipotezie alternatywnej: $\Delta_{g_0} \Delta_{g_3} \neq \Delta_{g_1} \Delta_{g_2}$

gdzie $g_0 - g_1 - g_2 + g_3 = 0$.

- wiarygodność (ang likelihood) obliczamy zakładając, że $\Delta_{g_0}, \Delta_{g_3}, \Delta_{g_1}, \Delta_{g_2}$ są parametrami.
- parametry estymowane metodą największej wiarygodności.
- implementacja w paczce R. *survLRT*

Dziękuję za uwagę!

Szczególne podziękowania dla

- Niko Beerenwinkel, ETH Zurich,
- Dariusz Matlak, Uniwersytet Warszawski
- R
- Bioconductor

Zapraszam do zadawania pytań!

UNIVERSITY
OF WARSAW

NATIONAL SCIENCE CENTRE
POLAND